

El cinema alemany a principis del segle XX

Francisco Jiménez

Amb prou feines es pot parlar del cinema alemany de principis de segle sense fer esment al cinema expressionista alemany, sense, a més, que un es repetesqui i recopilades ja sabudes. De tot, ja se n'ha parlat, escrit i dit. Al cap i a la fi, te'n tems que ets només una mena de bastaix de dades ja existents.

En el present article, esbossaré, de manera breu, el cinema alemany de principis del segle XX, dins del qual s'hi emmarquen les pel·lícules que ofereix el Centre de Cultura de Sa Nostra, com *El gabinete del Dr. Caligari* de Robert Wiene, *El Golem* de Paul Wegener, *El castillo Vogeloed* de Murnau i les obres iròniques d'Ernst Lubitsch *La muñeca* i *La princesa de las ostras*.

Totes les obres pertanyen al corrent de l'anomenat expressionisme alemany. Aquest moviment, sense cap dubte, ha estat un dels millors corrents estètics de la història del cinema. Va influir en totes les cinematografies europees.

Els inicis del cinema alemany varen anar gairebé paral·lels al descobriment del cinematògraf pels germans Lumière, ja que, poc després d'estrenar-se a París, va arribar a Berlín. Els germans Skladanowski, Guido Seeber i Oskar Messter varen fer que aquestes imatges vives tenguessin èxit de públic a Alemanya, tal com havia passat a altres països. Les imatges artístiques es passaven a teatres i sales on hi hagués un espai per a projectar-les. El 1912 es varen inaugurar els estudis de la BUFA (Bild und Filmant) amb la pel·lícula *La danza de la muerte*. El 1913 es realitza *El estudiante de Praga*, dirigida per Paul Wegener i fotografiada per Guido Seeber, el qual va ser el creador dels estudis Babelsberg, és a dir, de la BUFA, i, amb ell, es va produir el miracle a Alemanya de crear una indústria cinematogràfica competitiva de nivell internacional.

1913 és l'any clau per a la història del cinema alemany, marca el pas no només cap a l'art sinó sobretot cap al reconeixement social. Tanmateix, la Primera Guerra Mundial va apagar un poc l'art cinematogràfic alemany. Però seria un error creure que en aquells anys només hi va haver propaganda de la guerra.

Es va rodar *El Golem*, dirigida per Paul Wegener, la primera versió cine-

matogràfica de la qual no s'ha conservat. Durant aquest temps, va començar la carrera un dels grans, Ernst Lubitsch, que havia començat com a actor a la companyia de Max Reinhardt, igual que Paul Wegener. Lubitsch desprèn malícia, ironia i ambigüitat en els seus films, com per exemple a *La muñeca* o *La princesa de las ostras*, obra ironico-crítica envers el capitalisme. Una altra de les seves pel·lícules és *Los ojos de la momia*, com és natural, no podem deixar al tinter l'obra mestra, *To be or not to be*. Lubitsch, igual que altres directors, va emigrar als Estats Units.

El 18 de desembre del 1917 es crea la UFA (Universum-Film AG). Aquestes tres lletres, durant molt de temps, varen ser i continuen sent sinònim de cinema alemany, amb els alts i baixos que calguin. Es va crear en col·laboració de la Nordisk Film Company, Messter Group, la Union Group de Paul Davidson i, sobretot, amb accions del Deutsche Bank. El 1921 el Deutsche Bank es retira com a accionista, cosa que permet la fusió amb Decla-Bioscop. Amb aquesta acció es permet que els estudis de la UFA s'ampliïn molt més.

En canvi, el mercat alemany no oferia cap interès per als distribuïdors estrangers. La producció alemanya el 1922 va assolir un rècord mai no igualat després de 474 llargmetratges. Cert que la major part dels films era per al consum del gran públic, és a dir, de baixa qualitat.

El 1923, 4000 persones treballen a la factoria, sota la direcció d'Erich Pommer. Es converteix en els anys daurats de la UFA, amb pel·lícules com *El último hombre* i *Fausto* de F.W. Murnau, *Metrópolis*, *Los nibelungos* i la trilogia de *Mabuse* de Lang.

El 1925, una crisi financera empeny la UFA a un programa d'austeritat; es desparten més de 1000 empleats. Tanmateix, entre 1925 i 1926 els estudis Babelsberg són els majors de tota Europa. A causa d'aquesta crisi, cessen els ajuts del govern i, per fer front a les despeses, es firmen els acords Parafumet (Paramount, UFA, Metro). Segons aquest acord, la UFA rep una compensació econòmica canvi de rodar vint pel·lícules de la Paramount i altres vint de la Metro.

El març del 1927, la UFA se salva de la fallida en comprar-la Alfred Hugen-

berg, un empresari ultranacionalista. Del 1928 al 1932 s'obri el camí cap al Tercer Reich i també cap al cinema sonor. La pel·lícula de Walter Ruttmann, *Melodie der Welt*, mostra per primera vegada com s'han d'aplicar els requisits del cinema sonor. Però, pel seu costat, el cinema alemany pateix la desbandada cap a Hollywood de Murnau, Leni, Lubitsch, Veidt, Wilder i, un poc més tard, Lang. Durant aquells anys varen aparèixer grans pel·lícules com *El ángel azul* de Josef V. Stenberg (que també se'n va anar a Hollywood), *La ópera de los tres centavos* de G.W. Pabst i *Kuhle Wampe* de Slatan Dudow, aquestes dues darreres amb guió de Bertolt Brecht, gran cinèfil. *Kuhle Wampe* va ser l'única pel·lícula en què Brecht va poder aplicar-hi totalment el seu ideari estètic.

El cinema que es feia reflectia correctament els signes de l'època i revelava els creixents perills socials i polítics a Alemanya. Del 1933 al 1945, el setè art està sota la fèrula del Tercer Reich. Era l'època de Joseph Goebbels, ministre de propaganda del règim. No es podia fer cap pel·lícula sense la seva autorització. Des del 1938 cap jueu no podia treballar en la indústria cinematogràfica. Tot plegat va fer que 1500 artistes del cinema no poguessin exercir la professió: actors, guionistes, compositors. En tot cas, una part important de la història del cinema alemany va continuar viu a l'exili, fet que va tenir com a conseqüència el fet que les pel·lícules rodades a l'exili ja no es considerin part de la cinematografia alemanya. ■

La princesa de las ostras.